

Arbetslivskommissionen för företagarsbranschen, lägesbild 2020–2021

Arbetslivskommissionen för företagarsbranschen har utarbetat en lägesbild av kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet i examina inom sitt område. Till arbetslivskommissionernas uppgifter hör att årligen producera information om kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet inom sitt eget område inom yrkesutbildningen (statsrådets förordning om yrkesutbildning 673/2017). För denna uppgift har arbetslivskommissionerna haft tillgång till uppföljnings-, bedömnings- och responsinformation bland annat från utbildningsförvaltningens statistik-, styrnings- och regleringstjänst samt den nationella informationsresursen KOSKI.

Prestationsuppgifter från 2020 blev tillgängliga för kommissionerna våren 2021. Eventuella korrigeringar som läroanstalterna gjort i KOSKI-data efter denna tidpunkt syns inte i denna lägesbild. Detsamma gäller statistiska uppgifter om antalet prestationer år 2021, som plockades från KOSKI-databasen i början av 2022. De granskade prestationsantalen publiceras senare i Utbildningsstyrelsens statistiktjänst på webbplatsen Vipunen.fi.

De uppgifter som används i lägesbilden har plockats direkt ur KOSKI-databasen i den form som läroanstalterna har anmält dem. Statistiken kan innehålla bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Av tekniska skäl har exempelvis inte alla uppgifter som registrerats i läroanstalternas egna studieförvaltningssystem överförts korrekt till KOSKI-databasen, och uppgifterna statistikförs då under "ingen uppgift"/"inte anmält".

Som källmaterial har man exempelvis använt rapporter från kommissionernas besök, rättelseyrkanden och utlåtanden.

Antal avlagda examina och examensdelar

Avläggande av examina och examensdelar	2020		2021	
	hel examen	examensdel	hel examen	examensdel
Yrkesexamen för företagare (fram till 31.12.2021)	927	3 083	1 065	3 298
Kompetensområdet för utveckling av företagsverksamhet	466		489	
Kompetensområdet för planering och inledande av företagsverksamhet	403		513	
Ingen uppgift	58		63	
Specialyrkesexamen för företagsrådgivare (fram till 31.12.2021)	141	382	211	645
Totalt	1 068	3 465	1 276	3 943

** Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter. Avläggandet av examensdelar omfattar inte examensdelar som registrerats som lokala. Examina som är i en övergångsperiod syns inte i tabellen och ingår inte i antalet i tabellen.*

Examensdelar som mål/hel examen som mål

I yrkesexamen för företagare är målet med studierna i regel att avlägga hela examen. År 2021 avlades endast 5 % av alla prestationer med målet att avlägga en delexamen.

Specialyrkesexamen för företagsrådgivare avläggs nästan uteslutande med målet att avlägga hela examen.

Utveckling av antalet examina och examensdelar

Antalet avlagda yrkesexamina för företagare och specialyrkesexamina för företagsrådgivare ökade något jämfört med föregående period. Prestationstantalet under granskningsåret 2021 var för yrkesexamen för företagare 15 % högre än motsvarande prestationsantal 2020. Populariteten hos företagande som bisyssla har kunnat öka antalet avlagda yrkesexamina för företagare. När arbetet har minskat under coronatiden har man sökt tillväxt genom utbildning. Bland de nya studerande finns även branschbytare exempelvis från social- och hälsovårds-, restaurang- och hotellbranschen. Trenden är synlig. De populäraste valbara examensdelarna i yrkesexamen för företagare är Försäljning och marknadsföring (668 st.), Analysering och utveckling av företagsverksamhet (519), Produktifiering (479) och Ekonomiförvaltning (271).

Eftersom specialyrkesexamen för företagsrådgivare och yrkesexamen för företagare slås ihop till yrkesexamen i företagande, har specialyrkesexamen för företagsrådgivare under sitt sista år som självständig examen avlagts klart mer än tidigare, ökning 50 %. Många har velat avlägga specialyrkesexamen före den 1 januari 2022, när en förändring trädde i kraft som gjorde examen till endast ett delområde. Tidigare har också rådgivningsdelen framhävts i examens namn.

Yrkesexamen för företagare 2020

I yrkesexamen för företagare avlades 927 examina år 2020, varav

- 33 utbildningsanordnare med 20 examina eller färre
- 20 utbildningsanordnare med 10 examina eller färre
- 4 utbildningsanordnare med 1 examen

I yrkesexamen för företagare avlades 3 083 examensdelar år 2020, varav

- 12 utbildningsanordnare med färre än 10 examina
- 23 examensdelar med färre än 10 prestationer

Yrkesexamen för företagare 2021

1 065 avlagda yrkesexamina för företagare 2021, varav

- 28 utbildningsanordnare med 20 examina eller färre
- 16 utbildningsanordnare med 10 examina eller färre
- 2 utbildningsanordnare med 1 examen

I yrkesexamen för företagare avlades 3 298 examensdelar år 2021, varav

- 4 utbildningsanordnare med färre än 10 prestationer
- 23 examensdelar med färre än 10 prestationer

Specialyrkesexamen för företagsrådgivare 2020

141 avlagda specialyrkesexamina för företagsrådgivare 2020, varav

- 6 utbildningsanordnare med 20 examina eller färre
- 4 utbildningsanordnare med 10 examina eller färre
- 1 utbildningsanordnare med 1 examen

382 avlagda examensdelar inom specialyrkesexamen för företagsrådgivare 2020, varav

- 1 examensdel med 10 prestationer eller färre
- 3 utbildningsanordnare med färre än 20 prestationer

Specialyrkesexamen för företagsrådgivare 2021

211 avlagda specialyrkesexamina för företagsrådgivare 2021, varav

- 5 utbildningsanordnare med 20 examina eller färre
- 2 utbildningsanordnare med 10 examina eller färre
- 1 utbildningsanordnare med 1 examen

645 avlagda examensdelar inom specialyrkesexamen för företagsrådgivare 2021, varav

- 0 examensdelar med 10 prestationer eller färre
- 3 utbildningsanordnare med färre än 20 prestationer

I statistiken kan man ännu se "ingen uppgift" för yrkesprovsplatserna. Andelen har minskat med ca 20 % mellan åren, men är fortfarande stor och ger inte en korrekt bild av situationen. Andelen som utförs på arbetsplatser har ökat, vilket ses som positivt.

Examina och kompetensområden inom examina som avläggs i marginell utsträckning

Yrkesexamen för företagare 2020

11 utbildningsanordnare med bara 1–2 examina

13 utbildningsanordnare med färre än 10 examensdelar

Yrkesexamen för företagare 2021

19 utbildningsanordnare med bara 1–2 examina

23 utbildningsanordnare med färre än 10 examensdelar

tre utbildningsanordnare med 1–2 examina

två utbildningsanordnare med bara en examensdel.

Siffrorna kan påverkas av samarbete mellan läroanstalterna, som påverkar de marginella prestationerna.

Covid-19-pandemin har påverkat avläggandet av examina och examensdelar, vilket har synts exempelvis i att studietiderna har förlängts. Coronan har även bidragit till avbrytande av studier, om de psykiska och/eller fysiska resurserna har prövats eller coronan har orsakat ekonomiska svårigheter, som lett till att företaget har tvingats sluta. Dessutom kan man ha skjutit upp grundande av företag, då planerna för nya företag har förändrats. En del företagare har digitala utmaningar med distansundervisning.

Företagare behöver inte avlägga hela examen bara för examens skull, och därför kan man avlägga endast de examensdelar som behövs, vilket påverkar prestationsantalen.

Anordnande av examina

Examen	Aktiva anordnare	Tillstånd för anordnande
Yrkesexamen för företagare	43	55
Specialyrkesexamen för företagsrådgivare	10	14

** aktiviteten fastställs utifrån om utbildningsanordnaren/läroanstalten har registrerat avläggande av examina eller examensdelar enligt de KOSKI-data som lämnats till kommissionen 2020 eller 2021.*

Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter.

Reflektioner

Förändringar i antalet tillstånd för anordnande av examen och anordnande av examina

Allmänt taget har fler anordnartillstånd beviljats jämfört med antalet utbildningar som ordnats.

Läroanstalterna kan samarbeta med andra utbildningsanordnare, i synnerhet i läroavtalsutbildningar.

Fördelning av avläggandet av examina/examensdelar mellan utbildningsanordnare

För yrkesexamen för företagare avlade de fem största läroanstalterna år 2021

631/1 065 examina, dvs. 59 %.

För specialyrkesexamen för företagsrådgivare avlade de två största läroanstalterna år 2021

101 st./211 st., dvs 48 %.

Examensanordnandets geografiska och språkliga täckning

Den geografiska täckningen är god. Andelen prestationer på finska i yrkesexamen för företagare är 99 %, och i specialyrkesexamen för företagsrådgivare är den 95 %. Antalet avlägganden via nätet har ökat i och med coronan.

Kvalitet på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande

Yrkesexamen för företagare

Platser för avläggande av yrkesprov 2020: Totalt 3 083 yrkesprov, varav arbetsplats 49,56 %, läroanstalt 13,04 %, arbetsplats och läroanstalt 1,88 %, ingen uppgift 35,5 %.

Platser för avläggande av yrkesprov 2021: Totalt 3 298 yrkesprov, varav arbetsplats 54,8 %, läroanstalt 16,7 %, arbetsplats och läroanstalt 1,2 %, ingen uppgift 27,2 %.

I yrkesexamen för företagare år 2021 har examensdelen Inledande av företagsverksamhet avlagts 525 gånger, varav 52 % på arbetsplatser, 29 % på läroanstalter, ingen uppgift 17 % och resten på en arbetsplats och en läroanstalt. Examensdelen Analysering och utveckling av företagsverksamhet har avlagts 519 gånger, varav ca 59 % på arbetsplatser, 3 % på läroanstalter ingen uppgift 38 % och resten arbetsplats och läroanstalt.

Personer som fattat beslut om bedömningen 2020: arbetsgivare/arbetslivsrepresentant och lärare 2209, ingen uppgift 770, två lärare 44, lärare 27, arbetsgivare/arbetslivsrepresentant, annan representant för utbildningsanordnaren och lärare 25, arbetsgivare/arbetslivsrepresentant 4, lärare och annan representant för utbildningsanordnaren 3, arbetsgivare/arbetslivsrepresentant och annan representant för utbildningsanordnaren 1.

Personer som fattat beslut om bedömningen 2021: arbetsgivare/arbetslivsrepresentant och lärare 2 222, ingen uppgift 778, lärare 179, två lärare 85, lärare och annan representant för utbildningsanordnaren 15, lärare, arbetsgivare/arbetslivsrepresentant och annan representant för utbildningsanordnaren 5 samt arbetsgivare/arbetslivsrepresentant 5.

Specialyrkesexamen för företagsrådgivare

Platser för avläggande av yrkesprov 2020: Totalt 382 yrkesprov, varav arbetsplats 54,97 %, arbetsplats och läroanstalt 0,52 %, ingen uppgift 44,5 %.

Platser för avläggande av yrkesprov 2021: Totalt 645 yrkesprov, varav arbetsplats 65,43 %, ingen uppgift 34,57 %.

Personer som fattat beslut om bedömningen 2020: lärare och arbetsgivare/arbetslivsrepresentant 215, ingen uppgift 167.

Personer som fattat beslut om bedömningen 2021: lärare och arbetsgivare/arbetslivsrepresentant 455, ingen uppgift 118, arbetsgivare/arbetslivsrepresentant och annan representant för utbildningsanordnaren 24, lärare 45, 2 lärare 3.

Medeltal för yrkesprov i studeranderesponsen inom yrkesutbildningen (avslutande enkät)

I **yrkesexamen för företagare** fick en läroanstalt det högsta vitsordet på 4,9 och en fick det lägsta vitsordet på 3,8. Medeltalet för yrkesproven för alla läroanstalter var 4,5 och medianen var 4,5. 35 % av läroanstalterna fick lägre vitsord än medeltalet på 4,5 och 65 % fick 4,5 eller högre.

I **specialyrkesexamen för företagsrådgivare** fick en läroanstalt det högsta vitsordet 5 och en fick det lägsta vitsordet på 3,8. Medeltalet för yrkesproven för alla läroanstalter var 4,6 och medianen var 4,7. 23 % av läroanstalterna fick lägre vitsord än medeltalet på 4,6 och 77 % fick 4,6 eller högre.

För **yrkesexamen för företagare** fick man in sammanlagt 1 089 svar: Medeltal för yrkesprov 4,5. Variationsintervall (lägst och högsta medeltalet) 3,8–4,9.

- Jag deltog i planeringen av yrkesprovet/yrkesproven, medeltal 4,0.

- De arbetsuppgifter där jag avlade mitt yrkesprov motsvarade verkliga uppgifter i arbetslivet, medeltal 4,2.
- Mitt kunnande bedömdes enligt kriterierna för bedömning av kunnandet, medeltal 4,6.
- Mina bedömare var yrkeskunniga och sakkunniga, medeltal 4,7.

För **specialyrkesexamen för företagsrådgivare** fick man totalt 216 svar: Medeltal för yrkesprov 4,6.

Variationsintervall (lägst och högsta medeltalet) 3,8–5,0.

- Jag deltog i planeringen av yrkesprovet/yrkesproven, medeltal 4,4.
- De arbetsuppgifter där jag avlade mitt yrkesprov motsvarade verkliga uppgifter i arbetslivet, medeltal 4,7.
- Mitt kunnande bedömdes enligt kriterierna för bedömning av kunnandet, medeltal 4,7.
- Mina bedömare var yrkeskunniga och sakkunniga, medeltal 4,7.

** granskningsperioden för studeranderesponsen är 1.7.2019–31.12.2021. Bedömningsskala 1–5, där (5) betyder helt av samma åsikt, (4) delvis av samma åsikt, (3) delvis av samma och delvis av annan åsikt, (2) delvis av annan åsikt, (1) helt av annan åsikt*

Reflektioner

Förverkligande av tvåpartsbedömning i bedömningen av kunnande

Förverkligande av tvåpartsbedömning 2020:

För **yrkesexamen för företagare** en arbetslivsrepresentant och en lärare: $2\ 209/3\ 083 = 72\ \%$. Ingen uppgift: $770/3\ 083 = 25\ \%$.

För **specialyrkesexamen för företagsrådgivare** en arbetslivsrepresentant och en lärare: $215/382 = 56\ \%$.

Ingen uppgift: $167/382 = 44\ \%$.

Förverkligande av tvåpartsbedömning 2021:

För **yrkesexamen för företagare** en arbetslivsrepresentant och en lärare: $2\ 222/3\ 298 = 67\ \%$. Ingen uppgift: $788/3\ 298 = 24\ \%$.

För **specialyrkesexamen för företagsrådgivare** en arbetslivsrepresentant och en lärare: $455/645 = 71\ \%$

Ingen uppgift: $118/645 = 18\ \%$.

Miljöer för yrkesprov och deras lämplighet för påvisande av kunnande

I regel strävar man efter att ordna yrkesproven i arbetslivet. I praktiken har 65 % ordnats i arbetslivet och resten på läroanstalter. Yrkesprov utförs på läroanstalter för att nya företagare eller ensamföretagare inte nödvändigtvis har lokaler, utan arbetet utförs hemma. En företagare kan också av någon annan orsak sakna den yrkesprovsmiljö som krävs, så att exempelvis yrkesprovet i en examensdel i ekonomiförvaltning ordnas hos den bokföringsbyrå som företagaren anlitar. I praktiken avläggs fler yrkesprov på läroanstalter i det skede när företaget grundas. Under coronatiden har många yrkesprov också avlagts på distans.

Generaliseringar om rättelseyrkanden

Det går inte att göra generaliseringar. Arbetslivskommissionen har inte behandlat några rättelseyrkanden.

Situationen gällande planer för bedömning av kunnande

Det går inte att göra generaliseringar. Arbetslivskommissionen har endast behandlat en plan för bedömning av kunnande, och det går inte att dra generaliserande slutsatser utifrån den. Arbetslivskommissionen har inte gett positiva utlåtanden om några ansökningar om anordnartillstånd år 2021 (en ansökan).

Förverkligande av personlig tillämpning i praktiken

En del läroanstalter bör utveckla sina processer och bättre handleda de studerande i användningen av PUK i studierna.

God praxis

Arbetslivskommissionen har inte gjort besök på grund av coronan. Man har kommit överens om besök, men genomförandet sköts upp till slutet av 2021 och vidare till början av 2022.

För de avtalade besöken har båda parterna ansett det bättre att göra besöken på plats.

Generella observationer

Mentorernas, företagarnas arbetsplatshandledares, roll är en viktig stödform för den studerande under studierna. Under slutbedömningen kan mentorns och bedömarens roller dock bli oklara för båda parterna, både mentorn och den som avlägger examen. Stöd och utbildning för mentorer ses som viktigt, och läroanstalterna behöver satsa på detta.

Utvecklingsområden i anordnarnas verksamhet

I studeranderesponsen inom yrkesutbildningen har det kommit respons på PUK-planen, som görs upp i början av studierna. Ifyllandet och upprätthållandet av samt handledningen för dessa varierar, liksom informationen om PUK-planens roll som verktyg i planeringen av studierna, som ibland har fått för lite uppmärksamhet.

Gemensamma examensdelar och deras delområden

Ingen att kommentera om gemensamma examensdelar och deras delområden.

Examensgrundernas funktion

Reflektioner

Examensgrundernas överensstämmelse med arbetslivet

Examensgrunderna motsvarar i huvudsak den respons som man fått från arbetslivet, även om de nya examensgrunderna som trädde i kraft den 1 januari 2022 åtgärdar flera punkter där förändring har önskats, såsom beaktande av företagsaffärer eller generationsväxlingar i grunderna.

Förverkligande av valfrihet i avläggandet av examina

De populäraste valbara examensdelarna i yrkesexamen för företagare är Försäljning och marknadsföring (668 st.), Analysering och utveckling av företagsverksamhet (519), Produktifiering (479) och Ekonomiförvaltning (271).

Behov av tilläggsanvisningar gällande yrkesskicklighetskraven för examensdelar eller sätt att påvisa yrkesskicklighet

I regel går man noggrant igenom anvisningarna för avläggande av examen i samband med den personliga tillämpningen och skedet för utarbetande av planen för yrkesprovet. En del studerande behöver dock stöd och handledning under hela studietiden.

Läroanstalten ansvarar för att identifiera stödbehovet och ordna stöd.

Erfarenheter av examensgrundernas funktion

De två kompetensområdena i yrkesexamen för företagare har upplevts som fungerande examensgrunder, liksom specialyrkesexamen för företagsrådgivare.

Det att specialyrkesexamen för företagsrådgivare blir ett kompetensområde inom den nya yrkesexamen i företagande från och med den 1 januari 2022 kräver dock satsningar på information, eftersom det faktum att den försvinner som egen examen har väckt missuppfattningen att den försvinner helt från examensutbudet.

Allmänna observationer om arbetslivsresponsen (enkät för arbetsplatshandledare)

I arbetslivsresponsen ses en spridning i yrkesexamen för företagare, där variationsintervallet är 3,4–4,5. I specialyrkesexamen för företagsrådgivare var variationsintervallet 3,0–5,0. I enkäterna för arbetsplatshandledare fanns också många med under fem (5) respondenter.